

Др Слободанка Ковачевић-Перић, доцент
Правни факултет Универзитета у Приштини,
седиште Косовска Митровица*

UDK: 331.56-053.81

НЕЗАПОСЛЕНОСТ МЛАДИХ**

***Апстракт:** Свет се суочава са све већом незапосленошћу младих људи – више од 71 милион младих широм света је незапослено, 156 милиона младих радника живи у сиромаштву. Према истраживањима Међународне организације рада без посла је око 6,5 милиона особа које су у старосној групи до 25 година. Услед економске кризе читава једна генерација младих људи потпуно је друштвено изопштена, у зачараном кругу након година школовања, без изгледа за сопствено запошљење. То су само парцијалне назнаке које указују да незапосленост младих остаје и даље глобални изазов за све земље и највећа брига свих политика. У том смислу, стратегија за решавање незапослености младих потребна је и оним друштвима која су имала мирнији развој, а нашем још више. Србија се и са стопом незапослених младих сврстава међу неславне рекордере - Србија је у Европи четврта по највишој стопи незапослености младих, после Шпаније, Грчке и Македоније.*

Аутор у раду указује на особености положаја младих на раду и узроке незапосленост младих, глобално и на националном домену, као и на потенцијалне правце креирања пристојних послова у циљу повећање запошљивости младих.

***Кључне речи:** млади, незапосленост младих, стартегије запошљавања.*

* slobodanka.peric@pr.ac.rs

* Рад примљен: 14.07.2016.

Рад прихваћен: 22.07.2016.

** Део овог рада је публикован у Зборнику радова Правног факултета у Приштини као резултат истраживања аутора на пројекту који је спровео и финансирао Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици: „Законодавство Републике Србије - стање, циљеви и даљи развој“ за период 2013-2015. године. Рад је допуњен новим подацима и резултатима у оквиру циљева постављених стратегијама у овој области.

1. Увод

Појам „млади” описује фазу живота између детињства и одраслог доба. У различитим документима, истраживањима, институцијама, регионима и интеграцијама користе се различите узрасне граница у дефинисању ове популације. Ниједан други животни период не провоцира толико дивергентности у одређивању старосних граница као категорија „млади“, јер је у питању изразито хетерогена популација коју карактеришу специфичне потребе и развојни циљеви у различитим фазама одрастања, различити социјални амбијент у одрастању. Узимајући у обзир предмет истраживања у овом раду, под младима се подразумева узраст од 15-30 година.¹ Током тог животног раздобља, уз биолошко и психолошко сазревање, млади стичу одговорности и самосталност, развијају вештине и способности, да би могли својим деловањем да преузму улоге у свим областима друштвеног живота. Процес потпуног укључивања појединца у друштво по правилу траје док се не постигне примерен степен социјалне аутономије, независности, самоодговорности.² Један од услова социјалне инклузије, свакако есенцијалан, јесте запослење, јер генерише осећај припадности друштвеној заједници – постаје се креативан и користан члан друштва. Уједно, то је и први корак у процесу социјалне инклузије појединца у друштвену заједницу. Симболично, то изражава флоскула „млади су наша будућност“, што је у стварности, с обзиром на стање незапослености и степен укључивања и активности у друштво, далеко од остваривања.

Иако су године, тј. узраст, основни параметар при одређивању „младости“, трајање младости је у ствари социјално, а не биолошки одређено. Школовање је кључни чинилац који скраћује или продужава одређење категорије младости.³ Младост јесте краћа код оне групе младих који се краће школују, док је дужи пут до одрастања младих који се најдуже школују. У земљама у транзицији, као што је Република

1 Дефинисање и формално одређења овог животног раздобља разликују се између институција Уједињених нација, Европске уније и националних институција. Зависно од контекста и потребе истраживања а у односу на основни критеријум детеминисања категорије младих – узраст, могуће је издвојити више подгрупа младих. Најчешће су три подгрупе младих: млади од 15 до 19 година, од 20 до 24 године и од 25 до 30 година.

2 Према стандардној дефиницији Међународне организације рада категорија незапослени подразумева све особе изнад одређене старости – економски активна лица, која су у одређеном периоду била без посла, али су у току тог периода имала жељу да раде и активно тражила посао.

3 Из Националне стратегије за младе, усвојене од стране Владе Републике Србије на основу члана 17. став 1. и члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка и 101/07).

Србија, „продужена младост“ је често ствар принуде⁴ – живот са родитељима услед нерешеног стамбеног питања, издржавање од стране родитеља и након завршеног школовања и сл., последица су специфичних околности које су узроковане општим сиромаштвом у друштву, високим процентом незапослености, ниском стопом запослености младих и другим изазовима са којима се суочавају млади људи у савременим глобалним токовима.

Осим што се на историјску стопу незапослености младих гледа као економску катастрофу, све више је оних који је тумаче као друштвену опасност много ширих размера. Дуготрајна незапосленост младих од 30 година, осим економског, има значајне друштвене и политичке импликације. На опасност овог растућег тренда указала је управо Организација за економску сарадњу и развој (ОЕЦД) закључком да би политичко разочарање младих у Европи могло достићи нивое сличне онима који су изазивали „арапско пролеће“ против ауторитарних режима.⁵ Млади који су услед незапослености (нарочито након школовања) искључени из друштвених токова услед непостојања приступа економским плодовима друштва, представљају плодно тло из кога се рађа незадовољство, социјални немири и политичка апатија. Подаци о драстичном повећању стопе самоубиства младих у Европи и САД у последње четири деценије кореспондирају са повећањем више димензија социјалне искључености ове старосне популације, као што су: стопе незапослености и сиромаштва, потрошња, становање, релативно опадање прихода запослених, смањена социјална мобилност, опадање употребне вредности диплома на тржишту рада, усамљеност и досада.⁶ Поучена оваквим примерима МОР је дигла свој глас против политика штедње у циљу превазилажења економске кризе управо због опасности која произилази из апатичне масе младих људи, који након школовања остају без перспективе за пристојан живот. У јуну 2012. године, на Међународној конференцији о раду МОР одлучено је да се хитно делује у циљу суочавања са незабележеном кризом у запошљавању младих кроз неколико аспеката усмерених ка економском расту којег би пратило брже запошљавање и стварање достојанствених радних места. Резолуција под називом “Криза у запошљавању младих: позив на акцију” (*The youth employment crisis: A call for action*) садржи сет закључака који чине основу

4 Конференција Саветодавних одбора, Ваљево, новембар 2007.

5 Извор: Тањуг, вести од 12 априла 2013. године.

6 М. Филиповић, *Истраживање самоубиства: откривање друштва*. Цитирано према: Александра Л. Југовић, М. Луковић, *Карактеристике самоубиства младих*, Специјална едукација и рехабилитација, Београд, Вол. 11, бр. 1. 2012, (169-177), стр.174.

за уобличавање националних стратегија за запошљавање младих.⁷ Она захтева већу повезаност политика и активности о запошљавању младих у мултилатералном систему. Паралелно са тим, Генерални секретар УН истакао је младе као једног од пет генерацијских императива којима је неопходно бавити се мобилизацијом људских, финансијских и политичких ресурса којима располажу Уједињене нације. Уједињене нације израдиле су Системски акциони план о младима, као део тог плана, у којем запошљавање младих представља један од главних приоритета, у циљу јачања програма за младе у целом систему УН.⁸

У извештају под насловом „Штедња претња просперитету?“ („*Austerity a threat to prosperity?*“)⁹ Међународна организација рада упозорава на опасност од „европског социјалног фитиља“ услед велике незапослености која је у Европи достигла историјски максимум. У извештају се истиче да се због све веће штедње заборавља тржиште рада. Како би се спречило да дође до социјалних немира, МОП предлаже европским земљама промену курса – да се мање фокусира на мере штедње, а више на циљане подстицаје на тржишту рада, више кредита за мала и средња предузећа, као и програме за запошљавање младих.¹⁰ У том циљу, Европска унија је активирала 7,8 милијарди евра из буџета 2014/2015. године за борбу против незапослености младих, при чему ће најпогођеније економије добити већи до средстава. Иако су то биле охрабрујуће вести и значајни кораци, јер су идеје праћене и конкретним мерама, не можемо а да не изразимо скептицизам у односу на обим издвојених средстава, с обзиром да је *700 милијарди евра потрошено на спас банкарског система* широм света у јеку рецесионе кризе, са великим упитником колико се тиме постигло у економском опоравку, док су се дуги политички дијалози водили за пакет мера у *борби против*

7 *The youth employment crisis: A call for action*, Resolution and conclusions of the 101st Session of the International Labour Conference, Geneva, 2012.

8 *Транзиција младих жена и мушкараца на тржишту рада Републике Србије, Извештај МОП-а за 2016.*, Доступно: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/.../wcms_495533.pdf (30. јул 2016)

9 Извештај из априла 2013. године.

Доступно: http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_209716/lang-en/index.htm (30. јун 2016)

10 Са истим циљем, Европска инвестициона банка је покренула посебне грантове вредне 10 милијарди евра за компаније које буду запошљавале младе особе. Наведено према: „*Austerity a threat to prosperity*“, Доступно: http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_209716/lang-en/index.htm (30. јул 2016)

незапослености младих, за који је одобрен само један посто од суме која је издвојена за спас банкарског система (нагласио аутор: С.П).

2. Незапосленост младих: глобално стање, узроци и даље тенденције

Удео младих у укупном незапослењу широм света је, „грубо“ исказано, дупло већи од степена незапослености укупне радне популације¹¹ Незапосленост младих као показатељ је рефлексивна економских проблема који су услед рецесионе кризе присутни у свакој земљи. Дакле, висок степен незапослености међу младима није проблем везан само за земље у развоју. Истина, у земљама у развоју постоји већи проценат младих међу незапосленима, него што је то у индустријски развијеним земљама и у земљама у транзицији. Премда, мора се нагласити, у земљама у развоју је и висок проценат удела младих људи у укупној популацији. У индустријализованим земљама, такође, удео незапослености младих је дупло већи од укупног степена незапослености. Једном речју, незапосленост младих је брига коју деле све државе, без већих разлика услед нивоа економског развоја.¹² Глобална криза запошљавања нагласила је рањивост младих људи у смислу: (а) повећања незапослености, (б) нижег квалитета радних места за оне који успеју да се запосле, (в) већих неједнакости на тржишту рада међу различитим групама младих људи, (г) дуже и несигурније транзиције од школе до посла и (д) веће одвојености од тржишта рада.¹³

У извештају Међународне организације рада под називом „Глобални трендови запослености 2013.“ („*Global Employment Trends 2013*.“), незапосленост у свету је поново расла и дошла је до нивоа од 197,3 милиона незапослених људи у 2012. години. Повећана је за 4,2 милиона у односу на претходну годину, а од нивоа у 2007. години већа је за 28,4 милиона незапослених.¹⁴ Рецесиона криза се негативно

11 Степен незапослености младих мери број незапослених особа у односу на број оних који чине радну снагу у старосној групи од 15 до 24 година. О томе: Bescond D., Chataignier A., Mehran F., Seven indicators to measure decent work: At international comparison, *International Labour Review*, Geneva, Vol. 142 (2013), No. 2, стр. 182 и 183, стр. 197.

12 *ibid*, стр. 197.

13 *Транзиција младих жена и мушкараца на тржишту рада Републике Србије, Извештај МОП-а за 2016.*, Доступно: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/.../wcms_495533.pdf (30. јул 2016)

14 Из извештаја, *Global Employment Trends 2013*. Доступно: <http://www.ilo.org/global/research/global-reports/global-employment-trends/2013/lang--en/index.htm> (21. јул 2013.)

одразила на стопу запослености и у чланицама Европске уније. У Европи је у последњем кварталу 2013. године забележено 26,5 милиона незапослених. С тим, да је незапосленост била више повећана у земљама еврозоне него у осталим чланицама Уније.¹⁵ Интересантан пример је Хрватска. Наиме, Хрватска са стопом незапослености младих спада у неславне рекордере у ЕУ. Улазак у „европску породицу“ забележио је рекордан раст незапослености младих од чак 51,6 одсто. То је највиша стопа незапослености младих у историји Хрватске, што је сврстава на треће место у ЕУ, након Грчке и Шпаније. Подаци за други квартал 2013. године показују да је само Хрватска, на пример, имала већи степен незапослености него што је то на нивоу целе ЕУ (23,5%). Може се рећи да су, према овом индикатору, ове државе (Грчка, Шпанија, Хрватска) биле ближе Босни и Херцеговини (57,9%), него Европској унији.

Према извештајима Еуростата из јуна 2016. године,¹⁶ нивои и стопе незапослености се крећу циклично, углавном повезано са општим пословним циклусима. Међутим, други фактори као што су политика тржишта рада и демографског развоја могу да утичу – краткорочно и дугорочно на еволуцију стања. *Еуростат процењује* да је 20.986 милиона мушкараца и жена у ЕУ-28,¹⁷ од којих је 16.269 милиона у еврозони (ЕА-19),¹⁸ било незапослено у јуну 2016. године у односу на мај 2016, број особа незапослених је смањен за 91.000 у ЕУ-28 и 37.000 у еврозони. У *поређењу са јуном 2015.* године, незапосленост је *опала* за 2 114 000 у ЕУ-28 и од 1 363 000 у еврозони. Међу државама чланицама, најниже стопе незапослености (у јуну 2016. год.) забележене су на Малти (4,0%), Чешкој (4,1%) и Немачкој (4,2%). Највеће стопе су забележене у Грчкој (23,3% у априлу 2016) и Шпанији (19,9%).

У *поређењу са претходном годином*, стопа незапослености у првој половини 2016. године пала је у двадесет пет држава чланица, остала је стабилна у Белгији и Естонији, док је повећана у Аустрији (са 5,7% на 6,2%). Највеће смањење је регистровано на Кипру (са 15,1% на 11,7%), Хрватска (са 16,2% на 13,2%), Бугарска (са 9,7% на 7,2%) и Шпанији

15 *ibid.*

16 Сви подаци, надаље, преузети са сајта: Eurostat Unemployment statistics, Доступно: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics (29. јул 2016)

17 ЕУ-28 ово је ЕУ са 28 чланица - У складу са смерницама Еуростат-а за ширење података када се ЕУ повећава, прикупљање серије података у овом чланку односи се, на званичном саставу ЕУ од јула 2013. године па надаље), на ЕУ-28.

18 ЕА-19 (еврозона - *euro area*) ово су подаци у Еврозони. Од референтног месеца јануара 2015. надаље ово ће бити евро зона са 19 држава чланица, ЕА-19.

(22,3% на 19,9%). У 2000. години, стопа незапослености у Сједињеним Америчким Државама (где је и започета рецесиона криза) била је око 4%, што је знатно ниже него у ЕУ. Остала је много нижа до почетка 2008. године, када је незапосленост почела убрзано да се повећава. До почетка 2009. године стопа незапослености у Сједињеним Америчким Државама је достигла исти ниво као у ЕУ-28, а остали изнад стопе ЕУ-28 до почетка 2010. године. Од тада је стопа незапослености у САД ишла силазном путањом када је достигла 5,7% на крају 2014. године. У Јапану, између 2000. и 2014. године, стопа незапослености била је знатно нижа него у ЕУ, у распону од 3,5% у четвртм кварталу 2014. године и 5,4% у трећем кварталу 2009. године, када је стопа почела да опада.

Уз забрињавајуће податаке о броју незапослених (са мањим или већим помаком у смањењу), Европска унија бележи последњих година и рекордну стопу незапослености младих. Економска криза озбиљно је погодила младу популацију. Међународна организације рада, од почетка мера штедње, упозорава да се „обележена“ генерација младих радника суочава с опасном мешавином високе незапослености, неактивности и несигурности посла у развијеним земљама. Овај европски синдром се, према мишљењу Међународне организације рада, пандемијски раширио читавим светом. Према подацима из јуна 2016. године стопа *незапослености младих у ЕУ-28* је скоро *двоструко виша* од укупне стопе незапослености у 2014. У 22,2%, више од једне од сваких пет младих особа у радној снази није запослена, али тражи и доступна је за посао. У еурозони је стопа незапослености младих чак и већа са 23,8%. Стопа незапослености међу младим људима била је већа него код оних старости између 25 и 74 у свим државама чланицама. Глобално, стопа незапослености младих је много већа од укупне стопе незапослености – грубо речено чак *дупло или више него дупло*. У Шпанији (53,2%), Грчка (52,4%), Хрватска (45,5%), Италија (42,7%), Кипар (35,9%) и Португалу (34,7%) стопа незапослености младих је, са незнатним смањењем, и даље висока. Немачка (7,7%) је једини држава чланица са стопом незапослености младих испод 10%.¹⁹

Стопа незапослености младих, осим што показује висок удео младе популације у укупној стопи незапослености, не одражава тешкоће са којима се суочавају млади људи у проналажењу посла и квалитету ових послова. Такође, стопа незапослених младих не мора безусловно да значи да је група незапослених старости између 15 и 24 висока, јер

¹⁹ *Unemployment statistics* (подаци из јуна 2016), Доступно, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics (29. јул 2016)

многи млади људи уче, односно на редовном школовању су, стога нити раде нити траже посао (самим тим они нису део радне снаге која се користи као именилац за израчунавање стопе незапослености). Даље, проблем међународне упоредивости података добијених истраживањем радне снаге, између земаља у развоју и индустријализованих земаља је условљен концепцијским оквирима у обиму испитане групације. Наиме, у индустријализованим земљама ове разлике почивају на чињеници да ли је или не статистика укључила особе које су на стручној обуци. У државама где се стручна обука обезбеђује у оквиру образовне установе, као што је то у Француској на пример, обучавани се не рачунају као да имају посао и тиме умањују статистичку величину радне снаге и повећавају степен незапослености омладине. У другим државама, као што је Немачка, где се већина професионалне, стручне обуке везује за предузећа и интегрисања у процес производње, обучавани се рачунају као запослени, и тиме статистички повећавају број људи у запослењу и редукују степен незапослености омладине.²⁰

3. Незапосленост младих у Србији: стање, узроци и стратегије

Криза незапослености младих која је захватила Европу током последњих година имала је огромне последице по младе људе у смислу квалитета њиховог живота, аутономије и нивоа социјалне инклузије. Са ништа мањим интензитетом, њене последице су изражене и у нашој земљи. Србија је тешко погођена глобалном економском кризом, нарочито њени млади људи, за које се каже да живе „у кризи кризу“.²¹

У извештају Међународна организација рада под називом „Транзиција младих жена и мушкараца на тржишту рада Републике Србије“ детаљно су сагледане карактеристике популације младих од 15 до 29 година, услови рада за младе у Србији, њихова очекивања, радно време, зараде и остали елементи рада. Истраживање је предвиђено Националним програмом достојанственог рада од 2013 – 2017. године.²²

Указаћемо на неке податке из Извештаја:

20 Доступно: <http://www.adriaticinstitute.org/> (25. јул 2016.)

21 Из извештаја Међународне организације младих „Незапосленост младих“, *op. cit.* Доступно: http://www.ilo.org/global/topics/youth-employment/facet/lang--en/index.htm?facetcriteria=GEO=SRB&facetdynlist=WCMS_192836 (29. јул 2016.)

22 Доступно:

<http://sindikalizam.org/2016/07/12/predstavljen-izvestaj-tranzicija-mladih-na-trzistu-rada/> (11. јул 2016)

- у Србији је запослено мање од трећине младих старости од 15 до 29 година;
- стопа незапослености младих је 34,5%, стопа активности младих 46,1% а стопа запослености износи 30,2%;
- Србија је у Европи четврта по највишој стопи незапослености младих, после Шпаније, Грчке и Македоније;
- 47,4% младих ради у неформалној економији: неформално запошљавање младих у Србији, односно у сивој зони, је веома заступљено;
- стопа незапослености високообразованих је и даље висока и износи 32,9 одсто;
- млади мушкарци су чешће запослени а младе жене чешће незапослене (35,8% наспрам 27,8% код мушкараца). 28% незапослених није пријављено на евиденцију Националне службе за запошљавање;
- 51% младих посао тражи дуже од 12 месеци (већина тренутно неактивних младих је на школовању (79%));
- Србија годишње губи око 35.000 становника због негативног природног прираштаја;
- много мањи проценат младих (свега 30,2%) ради него у Европи (у просеку 46%);
- млади у просеку готово пуне две године (23,4 месеца) чекају први посао и бивају демотивисани а њихова знања и квалификације застаревају, уместо да доприносе развоју;
- стопа младих који су задовољни својим послом је прилично висока (81,2%), док би 51,6% променило посао због тежњи ка већој заради (32,7%), жеље да се боље употребе стечене квалификације и вештине (23,4%), привременог карактера посла (18,0%) и жеље да унапреде своје услове рада (10,5%);
- просечан приход запослених младих је 29,500 динара или мање од 250 евра, што је значајно ниже од просечне зараде у Србији;
- велики број жели да буде професионалац, док у стварности највећи број младих ради у услугама и продаји. Више од 50% жели да ради у јавном сектору, али чак 17,3% младих у стварности нема писани уговор о раду;
- од 31,8 младих који су запослени, 79,8 одсто њих ради за плату, а 7,8 одсто су samozапослени;
- од укупног броја запослених младих у Србији 17,3 одсто њих нема писани уговор, а од оних који имају 39,1 одсто је на одређено време, скоро две трећине на годину дана или мање;

- 22,1 одсто запослених младих нема право на плаћени годишњи одмор и 29,6 одсто нема право на плаћено боловање;

- период чекања на задовољавајући посао је упола мањи за високо образоване младе људе у односу на оне са средњим образовањем и траје просечно 11,7 наспрам 24,3 месеца;

- млади са основним образовањем чекају у просеку 41 месец од завршетка школе до запослења.

- стопа младих који нису запослени, нису у процесу образовања или обуке (тзв. НЕЕТ²³ категорија) износи 24,5%;

4. Стратегија запошљавања и креирање одрживих - квалитетних послова за младе

Највећу вредност сваке државе представљају њени грађани, надасве, њена омладина.²⁴ Изгледи да се оствари просперитетно друштво зависе од тога у каквом социјалном, економском, политичком амбијенту младе генерације град будућност себи и својим породицама. У том смислу, гледање на младе у смислу флоскуле „они су наша будућност“, можда треба да промени животворнија премиса „млади су наша садашњост“.²⁵ Како би се омогућило да сваки појединац има извесну перспективу да слободно изабраним радом осигура здраву и мирну егзистенцију, стварање одрживих радних места – квалитетних послова са аспекта компонената пристојног рада, мора да представља врхунски приоритет сваке државе, нарочито земљама у транзицији, јер отварају веће могућности за достојанствен рад и смањују стопе незапослености, што је преваходни циљ идеје пристојног рада за младе људе. Концепт пристојног рада, односно, елементи који га конституишу, прокламовани су у више законских оквира и на европском и међународном плану. Повеља о основним људским правима Европске уније из 2000. године (Повеља из Нице) прописује да сваки/а радник/ца има право на радне услове који поштују његово/њено здравље, безбедност и достојанство, затим, Универзална декларација о људским правима из 1948. године прокламује да свако ко ради има право на праведну и задовољавајућу накнаду, задовољавајуће услове рада и на заштиту од незапослености,

23 НЕЕТ је скраћеница за израз „*Not in Education, Employment, or Training*“, односећи се на младе особе које нису ни у процесу образовања, нити имају посао, нити се обучавају.

24 Генерална скупштина Уједињених нација (1988. године) прогласила је 12. август за Дан младих.

25 Слично и: „*Четири милиона младих европљана незапослена*“, Доступно: <http://bif.rs/2016/06/cetiri-miliona-mladih-evropljana-nezaposlena/> (26. јул 2016)

док Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима из 1966. године прописује да свако има право на једнаку зараду за једнак рад. Квалитетан посао обухвата многе различите елементе – попут зараде, безбедних радних услова и социјалне заштите, што су тек неки од сегмената. Ови елементи су есенцијални за младе како би обезбедили пуну партиципацију у друштву, сопствену аутономију и избегли упадање у замке сиромаштва и социјалне искључености.²⁶

Пристојан рад и оно што у основи генерише квалитетно запослење „је круцијални елемент када је реч о професионалном развоју, аутономији и добробити младих у Европи. Чињеница је да су напори у смањењу незапослености били усмерени на креирању послова, што је имало у фокусу само радно место, при чему је мало пажње било посвећено њиховом праву на квалитетан посао“.²⁷ Овакав концепт, којим се економски сегмент ставља испред права на рад, уводи нас у меркантилистички приступ радном праву (мишљење аутора) није прихватљив у домену људских права на раду, нарочито, јер је у питању изузетно вулнерабилна популација, која ужива посебну заштиту у радноправним нормама. “Упркос овом фокусу, који има за циљ просто смањење незапослености, проблем квалитета послова доступних младима је умногоме превиђан. Економски раст може да буде одржив само ако је заснован на сигурним и добрим условима рада, заради и борби против неједнакости. Такође, радна места, права, социјална заштита и дијалог „интегралне су компоненте развоја“.²⁸

Ниво несигурних послова међу младима и очекивања везана за захтеве флексибилности на тржишту рада које млади треба да испуне, имајући мало до нимало сигурности посла, један је од главних разлога што су млади тако негативно погођени економском кризом и последичним наметањем мера штедње.²⁹ „Европски форум младих и његове организације чланице постале су све забринутије приступом да је »било који посао добар посао«.

Насупрот стремљењима агенде пристојан рад за младе и идеји о креирању одрживих радних места са прихватљивим условима рада, рад младих људи је често на несигурним пословима³⁰ и неретко се

26 *Квалитетни послови за младе*, Публикација европског форума младих (*European Youth Forum*), Брисел, 2014, стр. 4 и даље.

27 *Ibid.*

28 ILO Report (27. May), *World of Work 2014-developing with jobs*, преузето: *Квалитетни послови замајац привредног раста*, EurActiv.rs.

29 *Квалитетни послови за младе*, *op. cit.*, стр. 4 и даље.

30 Несигурни рад је уопштено схваћен као нестандартно запослење које је лоше

злоупотребљава. Недостатак финансијске сигурности је врло повезан за несигурним радом. У Европи, привремени и *part-tajm*³¹ посао се уопштено повезује са несигурним радом обзиром да привремено запослени често имају мање приступа социјалној заштити у односу на стално запослене са пуним радним временом. Чињеница да је четири пута вероватније да ће млада особа бити на привременом уговору, а двапут вероватније да ће бити ангажована кроз агенцијске привремене уговоре, може се повезати са истраживањем које показује да млада особа завршава на пословима који су физички захтевнији и који траже мање технолошких вештина. Такође је много већа вероватноћа да ће млади радници/е бити на пословима где се сусрећу са високим нивоима напрезања или да ће се сусрести са ниским радним захтевима, учвршћујући даље своје несигурне радне услове. Према извештају који је објавила истраживачка агенција ЕУ у 2013. години, „Еурофанд“, од укупно 94 милиона људи у доби између 15 и 29 година само 34 одсто их је било запослено на пуно радно време, што је најнижа бројка икад забележена у историји Уније.³² Док се многе земље у развоју све оштрије боре против неједнакости и за унапређење квалитета послова и социјалне заштите, Европа „као да иде у другом смјеру“.³³

У Великој Британији, повећано умножавање експлоататорских и несигурних радних услова, недавно је разоткривено кроз дебакл о нула радних сати. Уговори са нула радних сати покривају опус уговорних аранжмана према којима запослени немају гарантоване радне сате нити приходе и плаћени су само за посао који ураде.³⁴ Процењује се да је у Великој Британији око 5.5 милиона људи на овим уговорима.³⁵ Уговори са нула сати су изузетно неправедни, диспропорционално погађају младе и појачавају експлоатацију многих обичних људи који се боре за опстанак. Често се користе да би се смањиле плате, избегли трошкови годишњих одмора, пензија или других бенефита који се додељују запосленима.

плаћено, несигурно, небезбедно и од кога се домаћинство не може издржавати. Квалитетни послови за младе, *Ibid*, стр. 6 и даље.

31 То су послови који се раде хонорарно, повремено, само неколико радних сати и сл.

32 Доступно: <https://www.eurofound.europa.eu/> (12. јул 2016)

33 ILO Report, World of Work 2014-developing with jobs, *op. cit.*

34 Ујединити Унију, Podnesak о ugovorima sa nula-radnih sati (из августа 2013),
Доступно: <http://www.unitetheunion.org/uploaded/documents/001-Zero%20hours%20contracts%20brief-v211-12576.pdf> (8. јул 2016)

35 Ујединити Унију, Истраживање разоткрива пораст нула-радних сати (подаци из септембра 2013),

Доступно: <http://www.unitetheunion.org/news/research-uncovers-growing-zero-hour-subclass-of-insecure-employment/> (8. јул 2016)

Овај феномен није искључиво британски, већ се ови уговори користе и у Ирској и у Италији (познати као „*contratto a chiamata*“), а сличне мере су се појавиле и у другим европским земљама са циљем креирања „проточног“ тржишта рада.³⁶

Млади који раде чешће него остали запослени суочавају се са ризиком да буду класификовани у категорију “сиромашни који раде”. То су они који су запослени а које недостатак расположивих прихода ставља у ризик од сиромаштва. Ово је дефинисано као имање прихода испод 60% од државног просека.³⁷

Од економске кризе, Велика Британија и друге европске земље су такође искусиле и повећање броја људи који се пријављују као samozапослени. Иако су неки људи започели предузетничке каријере услед недостатка традиционалних прилика за запослење, постоје и докази који указују да неки послодавци врше притисак на стално запослене да се пријаве као samozапослени како би смањили трошкове плаћених годишњих одмора, боловања и доприноса за пензија. Ово такозвано “*привидно предузетништво*” је значајно оштетило права радника/ца и сигурност посла у многим деловима Европе. Друга страна проблема је да чак 10% млађих од 25 година *ради без икаквог уговора у ЕУ*. Овај проценат је више него двострук у односу на друге старосне групе. Често млади који раде без уговора имају ограничено или никакво познавање својих основних радних права, имају мало могућности да унапреде своје радне услове и немају ресурсе у случају отказа.³⁸

Србија: Са истим проблемима сусрећу се млади радници и код нас. Најподложнија форма за злоупотребу је радни однос на одређено време. Стажирање, приправнички и волонтерски рад идеалан су начин да се факултетско знање употреби у пракси, и стекне неопходно радно искуство, истовремено представљају и погодан терен за разне облике злоупотреба рада ових лица – нарочито кроз прековремени рад.³⁹ Затим, у нашој пракси честе су злоупотребе пробног рада и приправничког стажа, тако што се овим радницима не дозвољава да се обучава оним вештинама за које се то лице школовало, већ му се даје статус помоћног

36 Квалитетни послови за младе, *op. cit.*, стр.7 и даље.

37 *ibid*, стр. 12.

38 Квалитетни послови, *op. cit.*, стр. 7.

39 Према наводима, Ерхард је пред смрт радио три ноћи заредом, што, по свему судећи, није неуобичајена пракса. Званичници банке одбили су да кажу колико је сати дневно радио преминули студент на пракси. Доступно:

<http://www.theguardian.com/business/2013/aug/23/bank-america-merrill-lynch-intern-death> (26. јул 2016.)

радника који обавља споредне послове.⁴⁰ Последњих година послодавци безгранично користе рад стажиста и волонтера на пословима које иначе обављају сезонски радници. Због честих злоупотреба младих приправника на радном месту, Европски економски и социјални савет (који окупља представнике синдиката и послодавца у ЕУ), планирао је да покрене петицију за забрану бесплатног стажирања још 2011. године. Након смрти немачког студента Морица Ерхарда (21), који је током лета био на пракси у „Банци Америке“ (*Bank of America*) све су гласнији позиви да се преиспитају тврдње о приморавању младих људи на пракси да раде 12, 15 и више сати дневно (50 сати и више неелно). У смислу претходно наведеног, стратегија запошљавања младих је потребна и друштвима која су имала мирнији развој, а нашем још више, наводи се у *Националној стратегији за младе* Владе Републике Србије из 2008. године.⁴¹ Израда Националне стратегије за младе у Републици Србији (у даљем тексту: НСМ) је први корак ка системском решавању положаја младих и један је од приоритета Владе и приоритет Министарства омладине и спорта. Обавеза је друштва да уважи младе и да им помогне да искажу и остваре своје могућности на личну и друштвену добробит. *Младима је неопходна подршка, јер није реч само о њиховом бољем животу, већ и о будућности земље.* Системска, организована и стална подршка младима значи квалитетну будућност Републике Србије, њен даљи економски развој, повећање наталитета и стварање услова за бољи живот младих.⁴² Република Србија је у 2015. години усвојила нову Стратегију за младе за период 2015.-2025. године.⁴³ У стратегији је истакнуто: „Млади су активни и равноправни учесници у свим областима друштвеног живота који у потпуности развијају свој потенцијал и доприносе личном и друштвеном развоју

40 Иако у адвокатским канцеларијама постоје приправници који су потписали уговор о раду са својим послодавцем на ордеђено време, скоро 80 одсто приправника има статус волонтера и нису плаћени за свој рад или за свој радни учинак добијају симболичну накнаду. Извор: Вести, Танјуг од 21.8.2013.

41 На основу члана 17. став 1. и члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка и 101/07).

42 „Млади који данас имају 20 година имали су три године када су почели први оружани сукоби на територији бивше Југославије, четири године када су проглашене санкције, седам година у време склапања Дејтонског мировног споразума, једанаест када је бомбардована Република Србија, [...]. Они су одрастали у изолацији, без одговарајуће друштвене бриге, преплављени сликама насиља у медијима, затечени у сиромаштву које нису проузроковали. Истовремено, сада се очекује од њих да прођу кроз транзицију, а да у блиској будућности поведу друштво напред“. Из Увода Националне стратегије за младе, *op. cit.*, стр.1.

43 „Службени гласник РС”, бр. 22/2015, у даљем тексту: НСМ (2015).

и добробити. Млади имају подршку друштва, стварају боље услове за живот и развој потенцијала, и активно доприносе општем напретку друштва⁴⁴. НСМ (2015) базира се на следећим принципима: подршка личном и друштвеном оснаживању младих; поштовање људских и мањинских права, равноправност и забрана дискриминације; једнаке шансе за све; значај младих и њихове друштвене улоге; активно учешће младих и сарадња; друштвена одговорност и солидарност.⁴⁴ НСМ(2015) дефинише девет стратешких циљева као жељених, промењених стања када су у питању млади у областима од интереса за младе. Успешном реализацијом Стратегије у наредних 10 година унапредиће се:

- запошљивост и запосленост младих жена и мушкараца;
- квалитет и могућности за стицање квалификација и развој компетенција и иновативност младих;
- активно учешће младих жена и мушкараца у друштву;
- здравље и благостање младих жена и мушкараца;
- услови за развијање безбедносне културе младих;
- подршка друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености;
- мобилност, обим међународне сарадње младих и подршка младим мигрантима;
- систем информисања младих и знање о младима;
- коришћење и учешће младих у креирању културних садржаја.⁴⁵

5. Закључна разматрање (перспектива запошљавања младих)

Политика штедње, у периоду рецесионе кризе, посебно у Европи, допринела је драматичном повећању незапослености. Више од 61 милион радних места је изгубљено од почетка светске кризе у 2008. години, пројекције МОП-а показују да ће незапосленост наставити да расте до краја деценије. Ако се узме у обзир долазак нових младих на тржиште рада биће потребно да се у наредних пет година отвори 280 милиона радних места како би се премостио јаз између понуде и потражење на тржишту рада, који је створила криза. То показује да је криза у запошљавању далеко од краја и да је мало места за задовољство.⁴⁶ Све већи број Европљана живи у релативном сиромаштву, објавила је Међународна организација рада у извештају *„Перспективе социјалног*

44 НСМ (2015), стр. 6-7.

45 НСМ (2015), стр.7.

46 Из изјаве Генералног директора Међународног бироа рада Гај Рајдер (*Guy Ryder*).

запошљавања у свету за 2016. годину⁴⁷, упозоравајући истовремено да је мањак квалитетних радних места у свету опасност по вишедеценијски помак у смањењу сиромаштва. И извештају се наводи да скоро две милијарде људи на свету данас живи у екстремном сиромаштву (са мање од 1,90 долара дневно) или у умереном сиромаштву (са мање од 3,10 долара дневно), што чини 36 одсто популације земаља у развоју. То је, свакако, мањи проценат у односу на 67,2 одсто из 1990. године. У свету је 2014. био незапослен 201 милион људи, што је 31 милион више у односу на период пре почетка светске економске кризе, наводи се у извештају МОР-а из 2015. године – „*Перспективе социјалног запошљавања у свету за 2015. годину*“,⁴⁸ који садржи пројекције стопа незапослености по земљама до 2019. године. Према тим пројекцијама број незапослених у свету ће се повећати за најмање 11 милиона у наредних пет година. *Више од 219 милиона људи у 2019. години могло би да буде без посла, а неједнакости ће се продубити, упозорила је Међународна организација рада (МОР) у овом Извештају.*

Србија и регион: Нешто више од четири милиона младих у Европској унији није запослено, а тај проблем је још већи на Западном Балкану. Према подацима и пројекцијама МОР-а, у Србији је незапосленост у 2014. била 22,2%, а почев од 2015. бележи се благи пад.⁴⁹ Према тим предвиђањима, тренд благог пада стопе незапослености у Србији ће се наставити и у следеће четири године. У 2016. години стопа незапослености у Србији ће пасти на 19,96%, у 2017. године на 18,96%, у 2018. на 18,24%, да би 2019. износила 17,7%. Незапосленост младих у Србији смањена је 2015. године за 7,3 одсто у односу на 2012. годину, али тај помак није довољан. Није довољан јер статистика која указује на смањење незапослености не показује стварно стање ствари у запошљавању младих. *Све чешће се статистички исказује податак о смањењу незапослености, наместо повећање запослености.* Смањење незапослености није аутоматски показатељ за повећање запослености, напротив. То није семантичко или психолошко сагледавање проблема „*да ли је чаша пуна до пола*

47 World Employment and Social Outlook: Trends 2016 - ILO,

Доступно: www.ilo.org/global/research/global-reports/.../index.htm (19. јул 2016)

48 У Извештају, МОР је навео да ће се незапосленост у Француској битније смањити тек 2017. када би стопа требало да падне испод прага од 10%, док ће ове године износити 9,9%. У Немачкој незапосленост би могла да се чак повећа и пређе 5% у односу на 4,7% ове године. О томе више: World Employment and Social Outlook: Trends 2015 - ILO, Доступно: www.ilo.org/global/research/global.../2015/...en/index.htm (26. јул 2016)

49 Еуроактив, Доступно: <http://www.euractiv.rs/eu-i-zapadni-balkan/8266-mor-blagi-pad-nezaposlenosti-u-srbiji-u-narednih-5-godina> (1. август 2016)

или је празна од пола“. У прилог статистици која исказује смањење незапослености иду подаци о броју умрлих који су пријављени тржишту рада. Због смрти је са бироа рада/са евиденције Националне службе за запошљавање само у 2013. избрисано 735 људи, што је нешто више од један одсто од свих званично незапослених у земљи. Такође, мора се узети у обзир податак да је за само једну деценију Србију напустило око 175.000 људи, највише младих и високообразованих у доби од просечно 29 година⁵⁰ – тај податак свакако смањује стопу незапослености младих, али повећава армију младих који су напустили земљу. Системски проблем, званично назван „одлив мозгова“, представља „квадратуру круга“ домаће политике, у свим аспектима. „Према извештају Светског економског форума, Србија се налази на 141. месту по одливу мозгова на ранг-листи од 144 земље. Иза нас су само Бурунди, Хаити и Алжир. За државу од седам милиона становника то представља озбиљан економски, али и друштвени проблем. Према оквирним проценама, у свету се налази више од 5.000 доктора наука из Србије, а исто толико има и младих истраживача“.⁵¹ Уколико се настави са оваквим трендом, одлив мозгова ће постати, нажалост, домаћи „најперспективнији бренд“. Стога је потребно да спречимо одлив младих стручњака, које као „полупроизвод“ купују светске компаније. То је „корак од хиљаду миља“ – а први замах захтева веће улагање у образовање и вештине, не само у смислу добијања компетенција, већ и препознавања истих на тржишту рада. Знање је роба са изузетно високом ценом у светским оквирима. То мора да препозна и наш послодавац.

Образовне квалификације су и даље најбоље осигурање од незапослености. Просечна стопа незапослености у ЕУ-28 за радну популацију између 25 и 64 године, за оне који су највише достигли средње образовање је 18,2%. Дакле, много већа од стопе незапослености за оне који су стекли високошколску квалификацију (6,6%).⁵² Међутим, то је тек „врх леденог брега“ у решавању смањења незапослености. Из економских разлога, суочавамо се са мањком прилика за запошљавање, не само младих. Очигледно је да не постоји довољна *усклађеност вештина стечених образовањем и потреба тржишта рада*. Нешто више од 40 одсто послодаваца у ЕУ тврди да не запошљавају људе који

50 Податак објавио: *PTC* (вести), фебруар 2016.

51 Податак од 21. 02. 2016. године преузет: www.politika.rs/sr/clanak/349630/Друштво/ (11. јул 2016)

52 Eurostat, Unemployment statistics (подаци из јуна 2016),

Доступно: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics (8. јул 2016)

поседују одговарајуће вештине, због чега је неопходно боље усклађивање образовања и вештина које захтевају послодавци.⁵³ Са истим проблемом и захтевом сусрећу се и послодавци у Србији и региону. Висока стопа незапослености међу младим људима који траже свој први посао приписује се, пре свега, мањку професионалног искуства и стручних вештина и, често, ограниченом приступу понуђених послова.

Стручна знања и трансверзалне вештине младих и постојећи образовни профили нису у складу са личним и друштвеним потребама.⁵⁴ Такође, млади радници чешће мењају посао од старијих радника, па су и у већем ризику од незапослености. Зато је важно (поред активних мера за запошљавање) да се посвети дугорочна *пажња образовању, не само дневно политичка*, (истакао аутор: С.П.), јер број неквалификованих младих на тржишту рада упућује на један негативан тренд, о коме смо већ говорили, а то је одлазак младих након факултета из земље. У том смислу, ефикасно инвестирање у образовање и обуке како би се одговорило на брзе промене потреба модерног тржишта рада, треба да обухвати све секторе образовања почев од предшколског образовања, узимајући у обзир и учење у неформалном и информалном контексту. Посебан изазов представљају млади који рано напуштају школовање и чији је ниво квалификација низак. Додатним образовањем, а нарочито кратким обукама и тренинзима са циљем осавремењавања и подизања нивоа знања и компетенција првенствено треба да буду обухваћени млади без квалификација или са недовољним квалификацијама. Томе би знатно допринело развијање модела признавања знања и вештина стечених претходним учењем (кроз неформалне облике образовања и информалног учења). Са овим мерама повећава се квалификованост радне снаге, самим тим, запошљивост и конкурентније аплицирање на тржишту рада оне популације младих које су традиционално вулнерабилни категорије – особе са инвалидитетом, жене, припадници ромске популације, избегла и расељена лица, мигранти.⁵⁵ С друге стране, ако се не осмисли стратегија дугорочног унапређења људског капитала али истовремено и отворе могућности за продуктивно и креативно запослење, Република Србија ће се суочити са опасношћу од повећања одласка тек образованих стручњака и квалификованих радника, пре свега у земље ЕУ.⁵⁶ То је проблем на који нема одговора

53 Оцена са конференције „Боља перспектива за младе на Западном Балкану“, одржана у Бриселу 21. јуна 2016. године.

54 НСМ (2015), стр. 14-20.

55 Више у: Национална стратегија запошљавања у Републици Србији за период 2011–

56 Недовољна привредна активност и недостатак послова у појединим регионима, има

у Републици Србији. Србија се, деценијама уназад, суочава са свим врстама миграција: спољашњим и унутрашњим, принудним и добровољним, легалним и илегалним, имиграцијом и емиграцијом миграцијама висококвалификованих и неквалификованих радника. У циљу креирања квалитетних – одрживих радних места за младе потребан је „здрав“ социјални дијалог и веће укључивање послодаваца у концепцију обуке, како би се адекватно одговорило на понуду и тржњу на тржишту рада. Такав концепт је у Европи одавно заживео кроз систем дуалног образовања и индустријске паркове. У прилог пређашње тврдње је податак да у Европи „само Немци раде“. Наиме, према подацима из Еуростата, о стопи незапослености младих, посматрана као удео у становништву између 15. и 24. године незапосленост је у Немачкој опала за два одсто.⁵⁷ Један од фактора успеха дуалног система у Немачкој је значајно ангажовање индустрије у развој и надзор места за стручно обучавање кроз привредне коморе и индустрију. Ово је веома значајан корак јер се обезбеђује да вештине усвојене на крају процеса стручног обучавања одговарају онима које су послодавцима најпотребније, тиме и тражене на тржишту рада, чиме се „затвара круг“ понуде са тражњом на веома ефикасан начин. Ово је врло корисна препорука за националну политику запошљавања, јер многи послодавци не препознају на тржишту рада потенцијалне запослене према новостеченим дипломама. Међутим, гаранције, стратегије, акциони планови, и слично не могу дати трајнија решења без реалног раста и развоја у привреди и укупној економији, како на националном тако и на светском нивоу. Европска инвестициона банка је у 2013. години (кроз трогодишњи аранжман) наменила средства од 60 милијарди евра малим и средњим предузећима да би се креирала радна места за младе.⁵⁸ Такође, неопходно је да државе путем економских мера стимулишу тражњу, подстакну зараде-тиме и потрошњу.

У циљу активне политике запошљавања младих један од програмских циљева државе, свакако, треба да буде и синергијска подршка предузећима и организацијама које делују у спектру „трећег

за последицу кретање радне снаге ка регионима који имају већу могућност у погледу запошљавања. Неповољно је стање у јужном у односу на северне делове земље, као и у руралном у односу на градска подручја. Демографска структура градова, због миграције становништва, мења се, па се у неким градовима и општинама број становника значајно смањило. У 2009. години, негативан или нулти природни прираштај забележен је чак у 157 од укупно 165 градова и општина.

57 Доступно: epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics (1.8. 2016)

58 Izvor: publikacija FES pod nazivom „A long overdue signal to Europe’s youth“, jul 2013. godine, Доступно: <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/10157.p> (1. август 2016.)

сектора” и „непрофитних организација”, превасходно развоју социјалног предузетништва, уз подршку за реafirмисање његове улоге, циља, сврхе. Социјална предузеће су конципирана за обављања економске активности и пружање услуга са интенцијом унапређења квалитета живота, нарочито најугроженије популације – тешко запошљиве. У најкраћем, социјална предузеће су превасходно усмерена на друштвену инклузију путем радне интеграције неке од вулнерабилних друштвених група. Ова предузећа комбинују пословни концепт са обављањем функције од ширег друштвено – социјалног значаја. У Европској унији 6 одсто становништа је запослено у овом сектору, који у БДП учествује са 4 одсто, а број корисника услуга које пружају социјална предузећа је преко 100 милиона. *Социјално предузеће не сме да остане на нивоу „социјалне категорије“, већ је потребно јачати његове економске потенцијале који их генеришу у покретаче економског развоја, као што је то на пример у земљама ЕУ.⁵⁹ Социјална предузећа на нивоу ЕУ чине скоро 10 одсто малих и средњих предузећа.* С тим циљем неопходно је да овај вид пословања добије већу подршку, превасходно од стране државе у виду фискалних бенефиција, пореских олакшица, и најпре, путем законске регулативе којом ће одредити овај начин пословања.

Поред развоја социјалног предузетништва једна од мера коју треба поспешити с циљем повећања стопе запошљивости је „рад код куће“ као једна од флексибилних форми запошљавања. Рад код куће или рад на даљину („*telework*“) је једна од флексибилних форми запошљавања која све више добија на значају. Томе је нарочито допринела глобална економска криза јер овај облик рада има низ предности – смањује трошкове предузећа, а запосленом пружа могућности/погодности тзв. рада на даљину. Такав рад је посебно погодан за вулнерабилну популацију грађана – жене са малом децом, особе са инвалидитетом, а и за мушкарце са породичним обавезама. У циљу даље афирмације ове форме рада неопходно је, најпре, успоставити правни оквир обављања рада код куће, тј. ратификовати конвенцију МОП-а бр. 177 о раду код куће из 1996. године.

Пажња се треба усмерити и на унапређење каријерног вођења и саветовања већ у основним школама. Резултати истраживања које је Београдска отворена школа спровела 2013. године показују позитивну корелацију између добијања услуга каријерног вођења и саветовања (у даљем тексту: КВиС) и повећања запошљивости и запослености младих.

59 Више о социјалном предузетништву: www.inkluzija.gov.rs/?p=7005... (1. август 2016.)

Подаци који су добијени након коришћења услуга КВиС-а показали су да проценат незапослених младих који су користили услуге КВиС-а износио је 64,9%, док је у контролној групи проценат незапослених младих износио 73,3%.⁶⁰ Све ово указује на то да је младима потребно пружити подршку у успешној транзицији из образовања на тржиште рада. Међутим, приметан је недовољни обухват младих услугама КВиС-а, као и недовољна видљивост услуга које нуде пружаоци услуга и то је сегмент који је потребно унапређивати.⁶¹

Такође, волонтирање би морало на бољи начин да буде препознато као релевантно, ако већ млади немају радно искуство које послодавци често постављају као једини критеријум. „Волонтеризам јесте и увек треба да буде основа цивилног друштва, и као такав треба да буде подстицан у друштву, а посебно код младих. *Примарни проблем у афирмацији волонтирања је тај што правни и политички оквир не подстиче и не стимулише учешће и активизам младих, јер не ствара адекватне услове за остваривање омладинског учешћа и активизма. Закон о волонтирању је усвојен 2010. године, али оно што се у пракси показало је да не омогућава очекивано промовисање и стимулисање културе волонтирања. Да би се постигао ефективни законски оквир за волонтирање, неопходно је да га, поред Закона о волонтирању, чине и други закони, као што си Закон о удружењима, Закон о високом образовању, Закон о основама образовања и васпитања, али и неки секторски закони (култура, социјална политика, млади и др.).*⁶² До неповољних услова за волонтирање довело је и слабије интересовање младих за овај вид ангажовања, односно њихов недостатак слободног времена услед повећања обавеза. За унапређење волонтеризма је битно и умрежавање волонтерских организација, јачање њихових капацитета, али и утицање на промену генералног става јавности о волонтеризму само као сервису за пружање услуга“.⁶³

Може се рећи да је активна политика запошљавања у Републици Србији у расколу између структурних потреба тржишта, степена образовања радне снаге, демографског аспекта и финансијских средстава. Транзиција ка тржишној привреди, године конфликта и привредни колапс крајем прошлог века угрозили су положај многих младих људи

60 *Ефекти каријерног вођења и саветовања у погледу запошљивости младих-приказ резултата и истраживања*, Београдска отворена школа, Министарство омладине и спорта Србије, Београд, стр. 10.

61 НСМ (2015.-2025), стр. 9.

62 НСМ (2015), стр. 20-22.

63 НСМ (2015), стр. 20-22.

у Републици Србији – приближно 500.000 младих напустило је земљу између 1991. и 2001. године у потрази за бољим условима живота, док је долазак стотина хиљада избеглица и расељених лица из бивших југословенских република и са Косова и Метохије извршио значајан притисак на тржиште рада у нашој земљи.⁶⁴ У смислу реченог, обавеза је друштва да уважи младе и да им помогне да искажу и остваре своје могућности на личну и друштвену добробит. Младима је неопходна подршка, јер није реч само о њиховом бољем животу, већ и о будућности земље. Системска, организована и стална подршка младима значи квалитетну будућност Републике Србије, њен даљи економски развој, повећање наталитета и стварање услова за бољи живот младих.⁶⁵

Истраживање које је током 2015. године SeConS група за развојну иницијативу спровела на репрезентативном узорку у Србији, сублимисано у студији „Млади у Србији 2015. - стања, опажања, веровања и надања“, показује, између осталог, да је образовна неједнакост међу младима очигледна и да се преноси генерацијски.⁶⁶ Студија показује да се млади људи у Србији и даље суочавају са ограничењима као што су неефикасно образовање, висока незапосленост, отежан пут ка финансијској независности и дубоки осећај искључености из политике. Истраживање је показало да млади у Србији будућност виде у учлањењу у странку. Степен формалног учешћа младих у политици, пре свега исказан кроз чланство у политичким партијама, међу највишим је у Европи. Чињеница да су они претежно пасивни, а не активни чланови странака, показује, међутим, да је то чланство претежно инструментално, у циљу лакшег проналажења посла.⁶⁷

Литература и извори

1. Националне стратегије за младе, усвојене од стране Владе Републике Србије, („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка и 101/07).

2. Александра Л. Југовић, М. Луковић, Карактеристике самоубистава младих, Специјална едукација и рехабилитација, Београд, Вол. 11, бр. 1. 2012, (169-177).

64 Транзиција младих жена и мушкараца на тржишту рада Републике Србије, *op. cit.*, стр.1.

65 НСМ (2008).

66 С. Томановић, Д. Станојевић, *Млади у Србији 2015. - стања, опажања, веровања и надања*, Friedrich Ebert Stiftung, Београд, 2015.

67 *Ibid.*

3. Транзиција младих жена и мушкараца на тржишту рада Републике Србије, Извештај МОП-а за 2016.

Доступно: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/.../wcms_495533.pdf

4. „Austerity a threat to prosperity“, Доступно:

http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_209716/lang--en/index.htm

5. Bescond D., Chataignier A., Mehran F., Seven indicators to measure decent work:

At international comparison, International Labour Review, Geneva, Vol. 142 (2013), No. 2.

6. Global Employment Trends 2013. Доступно: <http://www.ilo.org/global/research/global-reports/global-employment-trends/2013/lang--en/index.htm>

7. Eurostat Unemployment statistics, Доступно: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics

8. „Незапосленост младих“,

Доступно: <http://www.ilo.org/global/topics/youth-employment/facet/lang--en/index.htm>

9. „Четири милиона младих европљана незапослена“, Доступно: <http://bif.rs/2016/06/cetiri-miliona-mladih-evropljana-nezaposlena/>

10. <http://sindikalizam.org/2016/07/12/predstavljen-izvestaj-tranzicija-mladih-na-trzistu-rada/>

11. Квалитетни послови за младе, Публикација европског форума младих (*European Youth Forum*), Брисел, 2014.

12. Ујединити Унију, Истраживање пораст нула-радних сати (подаци из септембра 2013),

Доступно: <http://www.unitetheunion.org/news/research-uncovers-growing-zero-hour-subclass-of-insecure-employment/>

13. Национална стратегије за младе за период 2015-2025, „Сл. гл РС“, бр.22/2015.

14. World Employment and Social Outlook: Trends 2016 - ILO,

Доступно: www.ilo.org/global/research/global-reports/.../index.htm

15. World Employment and Social Outlook: Trends 2015 - ILO,

Доступно: www.ilo.org/global/research/global.../2015/...en/index.htm

16. Еуроактив, Доступно: <http://www.euractiv.rs/eu-i-zapadni-balkan/8266-mor-blagi-pad-nezaposlenosti-u-srbiji-u-narednih-5-godina>

17. Eurostat, Unemployment statistics (подаци из јуна 2016),

Доступно: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics

18. „A long overdue signal to Europe’s youth“, jul 2013. godine,

Доступно: <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/10157.p>

19. Р. Пешић, Међународна организација рада (порекло-структура-делатност), Нови Сад, 1969.

20. М. Вуковић, Годишњак бр. 5, Факултет политичких наука, Београд, 2011, стр. III Део: Социјална политика и социјални рад.

21. Национална служба за запошљавање Републике Србије: Незапосленост и запошљавање у Републици Србији, Месечни статистички билтен број 126, фебруар 2013.

22. Извештаја Привредне коморе Србије, „Предлог оквира макроекономске политике за 2012. годину и основа макроекономске политике за период 2012-2016. године“.

Доступно: http://www.pks.rs/Documents/Centar_za_naucno_istrizivacki_rad_i_ekonomске_analize/

23. Конференција „Боља будућност за младе на западном Балкану“

Доступно: eupregovori.bos.rs/.../konferencija-bolja-buducnost-za-mlade-na-zapadnom-balkanu

*Slobodanka Kovačević-Perić Ph.D., Assistant Professor
The Faculty of Law, University of Priština,
(temporarily seated in Kosovska Mitrovica)*

Youth Unemployment

Summary

The global employment gap, which measures the number of jobs lost since the start of the crisis, currently stands at 61 million. If new labour market entrants over the next five years are taken into account, an additional 280 million jobs need to be created by 2019 to close the global employment gap caused by the crisis. Youth, especially young women, continue to be disproportionately affected by unemployment. The heightened youth unemployment situation is common to all regions and is occurring despite the trend improvement in educational attainment, thereby fuelling social discontent. Almost 71 million unemployed youth worldwide and 156 million young workers living in poverty. The world is facing a worsening youth employment crisis: young

people are three times more likely to be unemployed than adults. The ILO has warned of a “scarred” generation of young workers facing a dangerous mix of high unemployment, increased inactivity and precarious work in developed countries, as well as persistently high working poverty in the developing world. With global youth unemployment at historically high levels, youth employment remains a global challenge and a top policy concern.

The ILO has had a long-standing commitment to promote decent work for youth. The ILO’s strategy for promoting full, productive and freely chosen employment include the following key outcomes: coordinated and coherent policies to generate inclusive job-rich growth, skills development policies to increase the employability of workers, the competitiveness of enterprises and the inclusiveness of growth, policies and programmes to promote sustainable enterprises and entrepreneurship. Promoting inclusive job-rich growth is a central challenge for all countries today.

Young Serbians face great labour market challenges. The employment rate for youth aged 15-24, just above 15 per cent, is three times lower than for the working-age population (47 per cent). Serbia was hit hard by the global economic crisis, particularly its young people, who are living a “crisis within the crisis”. Often what they learned in school doesn’t match what employers are looking for, making it hard for them to find work. It’s worse for young people who didn’t do well in school, or dropped out.

Key words: *employment, youth unemployment, employment strategy.*